

Леанід Дранько-Майсюк

Паэтаграфічны раман

Вершы, проза

Беларускае Таварыства
“Кніга”
Мінск 2002

УДК 882.6-31
ББК84(Беи)б-44 Д 72

Уступ

Някляеў — не проста прозвішча, а знак,
сімвал, калі хочаце, стыль паводзін.

Ягоная паэзія — заўсёднае паляванне на
спакой, а сам ён, між тым, дастаткова ўраў-
наважаны.

Я назіраў за ім шмат у якіх сітуацыях, часам
зусім нязручных, і заўсёды здзіўляўся ягонай
цярплівасці.

Яна, гэтая цярплівасць, перш за ўсё ад
разумення: марнасць — вызначальны сэнс
жыцця.

ISBN 985-6605-11-3

© Дранько-Майсюк Л. В., 2002
© Мюр Фарыдовіч, мастацкае афармленне, 2002
© ГА БТ «Кніга», 2002

Жыщё — мноства дзен, атручаных сумам.
Сум генетычна разбаўлены ў нашай крыві.
Ратавацца, выводзіць з крыві гэту атруту
можна толькі алкаголем, каханнем і пазій...

Алкаголь не страшны, калі кахаеш.

І каханне не ператворыць цябе ў бязволь-
нага раба, калі дакладна ведаеш сваю глыбіню ў
алкаголі.

І пазія не стане графаманій, калі не
шкадуеш часу на алкаголь і каханне.

Някляеў першы ў нашай літаратуры зра-
зумей, як трэба скарыстоўваць гаючую энергію,
якая існуе паміж алкаголем, каханнем і пазій,
і, пэўна ж, таму сваю маркоту не аддае нікому.

«Ты воблакам плыла...»

Гэта пра каханую — і пра сябе.
Воблака пакідае добры настрой.

Някляеў не модны паэт, модных паэтаў на
Беларусі не бывае.

Але яго жадаюць бачыць, чуць, быць з ім
разам.

Жанчыны прагнуть ягонай увагі.

Я ўжо казаў пра гэта, але мушу сказаць
яшчэ раз: з ім зайсёды можна гаварыць пра
жанчын, не называючы іх імёны.

Уасаблівия моманты настрою ўраўнаважа-
насць пакідае яго, і тады ён робіцца азартны.

Аднойчы захацеў навучыць мяне гуляць у
прэферанс.

Ведаў мае абыякавыя адносіны да карт;
ведаў, што я не паддаюся карцёжнай дрэсі-
роўцы, tym не менш пайшоў на свядомую
авантuru.

Схаваўшы сваю незадаволенасць, я мусіў
быў згадзіцца і адразу ж... выйграў.

Дык вось, першы мой выйграны даляр (не
зароблены, а менавіта выйграны) быў даларам
Някляева.

Такое запамінаеща.

Па начах любіць падымаща на дах свайго дома.

Я ніколі не пытаўся ў яго, што ён бачыць ці хоча ўбачыць з гэтай вышыні, але, нават не пытаючыся, знаю: дарэмны занятак — стаяць на даху.

Нешта істотнае ўбачыць адтуль заўсёды замінаюць сонныя каты Гофмана і патрывожаныя вераб'і Катула.

Аднак жа Гофман Гофманам і Катул Катулам, — прыгожыя метафары абавязкова саступляць метафарам сэнсавым, калі ўспомніць, што ён аўтар аповесці «Вежа» і паэмы «Прошча», у якіх тэма вышыні, ці інакш — тэма адыходу ад будзённасці, гучыць акордам неадольнага наканавагша.

Ён не любіць называць сябе паэтам, аднак ён паэт з тым разуменнем сваёй значнасці, якой дастаткова, каб ягонае ільняное прозвішча гучала як сіонім паэзіі.

Праўда, у саму паэзію не вёрыць — яго не назавеш парнаскім артадоксам.

Зрэшты, не назавеш і адступнікам.

У паэзію вераць Л. Галубовіч і А. Разанаў.

Ён жа накіраваны на высокія персаналіі. Ён вёрыць у паэтаў.

Невыпадкова ж, як асноўныя слова сваёй малітвы, здушлівым дактылем прамовіў: «Колас, Купала...», а пасля ў песні на ўсю краіну аортным рэфрэнам: «Ян-ка Ку-па-ла...»

Чарада, натоўп, гурт, статак...

Ён не з чарады, не з натоўпу, не з гурту,— і ніколі не шукаў сабе месца ў статку.

Не, ён не эстэт-сябелюб, — праста не прымае халопства чарады, згубны імпэт натоўпу.

Варта прыгадаць адно здарэнне з яго дзяцінства, каб сябры і ворагі нарэшце зразумелі, чаму ён такі...

У Крэве зімою тануў у возеры хлопчык, — бегаў па першым лёдзе і праваліўся.

Непадалёку нейкія дзядзькі рабілі хату.

Яны і кінуліся ратаваць дзіця.

Кінуліся, як мае быць, гуртам, славянскім «скопом», і ўсе апышнуліся ў вадзе.

Слабы лёд не вытрымаў гэтых безаглядных выратоўцаў.

Дзіця, вядома, не ўратавалі, і самі ледзьве не ўтапіліся.

Ці варта казаць, што ўсё абышлося б, дзіця жыло б, калі б у натоўпе знайшоўся хоць адзін разважлівы, які не пусціў бы ўсіх на лёд...

Аднак жа натоўп таму і натоўп, што ў ім разумных, разважлівых не бывае.

Такі ён — горкі і страшны ўрок дзяцінства.

Някляеў ведае на памяць ці не усе свае вершы і песні і мноства вершаў іншых паэтаў; ведае бясконцую колькасць чужых песенъ.

Дзякуючы глыбокай памяці, можа працаваць праста з голасу, з дыхання, з настроем.

Яму не патрэбны пісьмовыя дапаможнікі — дзённікі, нататнікі, рабочыя сышткі.

Ніякіх накідаў, ніякай чарнільнай падрыхтоўкі, амаль ніякіх планаў.

Варыянты шасцідзесятых і блакноты сямідзесятых кінуты ў агонь.

Лішнія паперы не любіць, таму ў ягоным архіве — пустотны хаос цудоўных здагадак.

Новы тэкст заўсёды ў памяці.

Тэкст не выпісваецца, — з'яўляеца.

Паэт прамаўляе і не часта занатоўвае прамоўлене (адсюль і адносна невялікая колькасць выдадзеных кніг) — творыца амаль гэтак жа, як некалі продкі тварылі фальклор.

І не будзе ніякага перабольшання ў тым, калі скажу, што ў Някляева фальклорная памяць.

Ягоным ворагам дам параду: высілкі ваши дарэмныя, ён не ўмее сварыцца, таму не назалайце; сябрам скажу: калі хочаце бачыць яго ўдзень — чытайце вершаваную аповесаць «Маланка», хочаце сустрэцца ўначы — ўздыміцесь на дах свайго дома; былым сябрам заўважу: ён добры, даруе здраду, аднак жа, вяртаючыся да яго, калі не душу, то хоць руکі свае вымыйце ў крыніцы вашай агульной маладосці; жанчын, якія яго безнадзеяна кахаюць, супакою: у гэтай дзівоснай безнадзеянасці ваша абсалютнае шчасце; маладэтнім крытъкам нагадаю: не бывае так, каб шыпшина цвіла і зімою; буйным і дробным начальнікам накірую безразважны заклік: прачытайце (!) книгу «Прошча» ад першай да апошняй старонкі.

Ён не стварыў сваёй школы і не мае сваіх вучняў.

Вакхічныя заявы А. Сыса: «Някляеў — мой настаўнік...», «Я — вучань Някляева...» успрымаюча як застольныя выбрыкі і не болей.

Дык адкуль жа раптам вынікла, што Някляеў — знак, Някляеў — сімвал?

Вынікла з яго паэзіі і з яго самога — з таго, што ён донкіхот з моваю шляхетнага Янкі Купалы.

Вынікла з артыстызму, з той лёгкасці, якую ён таленавіта дэманструе, выходзячы на сцэну; з ягоных багатых імправізацыйных магчымасцей, калі ў любой сітуацыі і «пад сітуацыю» імгненна ўмее здабыць неабходны жарт, яркую рыфмаваную мініяцюру...

У адказе на пытанне адкуль — магчыма і такая антыномія: Някляеў-артыст неадпаведны Някляеву-паэту, артыст перамог паэта.

І калі гэта так, тады зразумела, чаму ён — знак і сімвал.

Бо значны сваёй прысутнасцю і сімвалічны тым, што — Някляеў.

I

Характар сатканы з беларуска-рускіх супярэчнасцей, таму яго весялосць самотная, самота ж упэўнена вяёлая.

Ён аднолькава натуральны ў царкве і ў рэстаране, за кухонным столом і на эстрадзе.

Лірык, майстар верша, аднак не вершы яго найбольшыя здабыткі, а пээмы.

Рамантычная душа, якая ўважліва прачытае «Індыю», абавязкова захоча паводле гэтага шэдэўра напісаць і паставіць балет, стварыць кінаверсію альбо тэатральную сімфаніету.

Ён першы зразумеў, што ў беларускай паэзіі можна існаваць разняволена.

І ён, магчыма, адзіны, хто тэматычна не заўважыў дамінантнае паніцце нашай зацкаванай культуры — Адраджэнне.

У прыкрую хвіліну можа ўсклікнуць: «...якія мы паэты!» — і надоўта змоўкнуць, падудадны нейкаму таемнаму рытму, задаволены тым, што гэты незразумелы рытм існуе сам па сабе і ніякіх слоў не патрабуе.

(«Народная Газета»
11 ліпеня 1996, №172;
«Советская Белоруссия»
13 ліпеня 1996, №132)

Ён пазваніў па тэлефоне 30 студзеня 1997 года а палове чацвёртай раніцы.

Зрэшты, не ведаю: калі на гадзінніку 03.30 — гэта ўжо ранак ці ўсё яшчэ ноч, аднак жа добра памятаю (у майм памінальніку ёсьць адпаведны запіс!) — званок быў менавіта 30 студзеня 97-га года і якраз у 03.30...

Хтосьці паблажліва зазначыць:

— Пачатак амаль дэтэктыўны. Магчыма.

Для мяне ж — пачатак цалкам паэтычны. Дык вось, пазваніўшы, Ён спытаў:

— Што робіш?

— Перакладаю апалінэраўскага «Эмігранта...»

— Чытай.

І я прачытаў першыя строфы, якія былі ў мяне на тую хвіліну ў чыстым выглядзе:

*Ён без капелюша — купецкага вянца
Зайшоў адзін да каралеўскага краўца
І гільяцінным позіркам імгненна
Галовы ссек шыкоўным манекенам*

*Натоўп не пакідаў свой вавілонскі шлях
Як прывід з прывідам на доле без какання
І руکі да нябес і да азёр світання
Парой узлётвалі як белых птушак страх*

*Я паплыву ў Амерыку на золку
І не вярнуся ўжо назад*

*Я срэбра зарабіў на вершаваных зёлжах
Као вулкам любым прашумей відушчы сад*

*Салдата з Індыі вяртае каралева
На біржах слінаю гандлююць залатой
Надзеўшы новы фрак засну і нада мной
Замоўкнунуць птушкі з малпамі на дрэвах...*

— На біржах слінаю гандлююць залатой... Гэта нішто сабе! — скуча ацаніў Ён маю начную творчасць і тут жа папрасіў, каб я прыйшоў — прыйшоў зараз жа, бо трэба пагаварыць, нават не тое што пагаварыць, а проста пабыць разам і памянуць Сакалова.

Я ведаў, што Уладзімір Сакалоў памёр учора, 29-га, але не ведаў, што з гэтым расійскім паэтом Ён быў блізка знаёмы і меў агульную багемную радасць.

Непераадольная спакуса расказаць пра чужую багемную радасць!

Аднак жа расказваць пра яе, — нават калі зусім далікатна апавяданаць, — зноў жа ўсё адно што пляткарыць.

Шчыра прызнаюся, хадзіць у плеткарах не хочацца.

Тым болей, што не яна, гэтая рызыкоўная радасць, сталася тэмаю той ранішня-начнай сустрэчы на Ягонай верандай кухні...

І яшчэ.

Цікавая асаблівасць: Ён, калі ведаў, што йду да Яго, ніколі не чакаў мяне на вуліцы.

А тут — чакаў.

Мусіць, незвычайны час нашай сустрэчы (недзє каля чатырох раніцы) прымусіў гэта зрабіць — то-бок, некалькі хвілін пастаяць на Падгорнай, насупраць свайго дома, каля італьянскае амбасады...

— Ці паміналі хоць раз расійскія паэты беларускіх... у такую пару сутак?!

На мой відавочны сарказм Ён усміхнуўся сваім харктэрным, мяккім усмехам і (яму аднаму ўласцівым рухам), крыху схіліўшы долу, павярнуў убок галаву; пры гэтым купалаўскія рысы ягонага твару выявілі задаволеную замаркочанасць...

А пасля мы сядзелі моўчкі і пілі.

І адмаўчайшы, і адпіўшы неабходнае — размаўлялі.

Гаварылі пра старасць і гаварылі пра нашых класікаў.

Найбольш пра тое, што Максім Багдановіч не дажыў да старасці, Янка Купала ўбачыў старасць, Якуб Колас зжыўся з ёю, а Кандрат Крапіва быў старасцю з'едзены...

Не змаўляючыся, прыйшлі да скутку, што самае артыстычнае, самае моцарціянскае — не дажыць...

Ён спытаў:

— Ты ўяўляеш сваю старасць?

Я адказаў:

— Яна будзе, як віно, у якое ўсыпалі соду...

— А мая старасць будзе не падобная старасць...

Я не паказаў свайго недаўмення, бо ўспрыняў сцвярджэнне: «старасць не падобная на старасць» — як фігуру стылістычнага пайтору і не больш таго.

У гэты ж міг на дно маёй памяці, каб захавацца, упала выпадковае чатырохрадкоўе:
...*але ў канцы жыцця, як не складаеш вершы,
Тады ў жывеи!
Апошні ўздых і ёсць твой верш найлепшы,
Найгеніяльны верш...*

А далей мы гаварылі пра хараство, — пра тое, што кожны вобраз хараства, як вучылі вялікія, імгненны, і калі на кожны такі вобраз паглядзець з біблейскае вышыні, то такім парадкам, напэўна ж, магчыма атрымаць формулу мастацкай вечнасці і наблізіцца да разумення: хараство — ключ паэзіі.

Ён згаджаўся: паэзія ў літаратурным выяўленні пачынаецца з першага выпадковага слова, а проза — не; шчасце паэта не ў тым, каб шчасце было, а ў тым, каб яго было не больш за саму паэзію; не трэба шукаць адказ на пытанне — што такое паэзія? — бо ў часе такога несамавітага пошуку паэзія знікае.

І яшчэ Ён згаджаўся, што няма большай прафесійнай асалоды, чам асалода даведваца пра існаванне невядомых паэтаў.

Аднак жа кпліва глядзеў на мяне, калі я заяўляў: цъмянасць — гэта й ёсць сапраўдны вынік шчасця...

А з адной маёй прыгожай мары, атуленай кухонным алкаголем, дык наогул пасмияўся.

А мара была такая: жыць у краіне, у якой паэзіі адведзена роля залатага гадзінніка, назаўсёды згубленага ў густой траве цывілізацыі.

— Не, браце, жыць ты будзеш тут і да скону! — з відавочна колкім задавальненнем выразна вымавіў Ён.

Я не пакрыўдзіўся.

Наадварот, адчуў у сабе нязвыкла-шчаслівую меладыйнасць і, знаходзячыся ў палоне ўсё той жа адвольнай летуценнасці; усё адно як праспіваў:

— Ну, калі не там, тот тут, але нязменнае застанецца нязменным...

— Ты пра што гэта?!

— А пра тое, што найвышэйшая праява паэзіі ўсё ж не ў складанні вершаў, а ў стварэнні паэтычных паводзін.

— А-а... Ну-ну... І пра гэта, вядома ж, трэба дбаяць штодня,— іранічна выдыхнуў Ён і са сваёй знакамітай стомленасцю ў голасе імправізацыйна дагаварыў за мяне:

— Бо калі мы дапускаем, што існуе культура, скажам, палітычных, эканамічных, урэшце — сексуальных паводзін, дык павінна ж існаваць і культура паэтычных паводзін, прынцып якой: бачыць у субяседніку паэта. Ці не так?! А калі так, калі гэта сапраўды твае думкі, то ты вынайшаў правила творчага шчасця, вынікам якога насамрэч з'яўляеца — цъмянасць!

На слове «цъмянасць» Ён зрабіў прыкметны акцэнт.

Зразумелая реч, што наўмысна.

Няхай.

Я засмияўся:

— Ты амаль угадаў мае думкі, але крыху зблытаў, як кажуць у Давыд-Гарадку, ячнае з пшанічным!

На гэту заўвагу Ён адказаў першым радком з майго перакладу (запомніў жа!):

— Ён без капелюша — купецкага вянца...

— ...Зайшоў адзін да каралеўскага краўца, — падхапіў я і скорагаворкай прачытаў усе чатыры перакладзенія страфы.

Дзякую Богу, Ён не стаў гаварыць пра беларускае паходжанне Апалінэра, — тэму для мяне прыкра-банальную, — а даў нечаканую трактоўку гэтym строфам:

— Яны не біяграфічныя, а паэтаграфічныя. Біяграфія — нешта роднае, дзіцячае, а паэта-

II

графія якраз і ёсць тая залатая сліна, якою
гандаюць на біржах!

— Біяграфія — прадмесце паэтаграфіі, — я
зірнуў на гадзіннік: было ўжо дзвеці раницы.

— Біяграфія — прадмесце паэтаграфіі! —
задаволена паўтарыў Ён.— Мажліва. І толькі
таму, што гэта мажліва, і толькі таму, што ты
паглядзеў на гадзіннік, я хацеў бы, шчыра кажу,
пажыць у прадмесці тваёй паэтаграфіі, як і
прачытаць твае вершы пра мяне...

Я не здзівіўся, пачуўшы гэта.

Я зайсёды быў гатовы пісаць для Яго і пра
Яго з той простай прычыны, што сам Ён не
толькі стваральнік паэзіі, а яшчэ і прадмет
паэзіі.

Ён — тэма...

Мінула тры гады.

У паветры беларускага жыцця паболела
металу.

Непаэты канчаткова заяўлі пра сябе як пра
паэтаў, а паэтам засталося адно — жывіць сябе
наркотыкамі шляхетнасці.

Я склаў для яго вершы і прыдумаў уласны
жыццяпіс — «прадмесце паэтаграфіі».

«Эмігрант...» Апалінэра так і застаўся не-
даперакладзены.

(«Крыніца», 58, 1-2000)

* * *

А хто б не зваў дадому,
Які б не быў кур'ер, —
Пакуль не вер нікому
І нават мне не вер.

А вер Варшаве-панне,
Сцішаючы надрый...
Варшаву для кахання
Бог сапраўды стварыў.

7 ліпеня 1999
(«Крыніца», 58, 1-2000)

* * *

Калі атручана крыніца,
Душа, выходзячы з бяды,
Нанова хоча нарадзіцца
У Крэве, бо якраз туды
Гасподзь заўсёды мосціць кладку —
Да вечна чыстаяе вады,
Каб да шчаслівага пачатку
Ты не спыняй сваёй хады.

11 ліпеня 1999
(«Крыніца», 58, 1—2000)

* * *

Застацца на парозе славы
Паблізу будучых пакут,
Прамовіўшы чатыры слова:
«Ojczyzno...» і «Мой родны кут...»

Няхай камусыці будзе лепей;
Улада хай жыве адна, —
Не на паперы, а на небе
Усё распісана да дна...

Вось так шанцуе беларусу
З чужое кварты піць віно,
Каб не ступіць за тую рысу,
Дзе ўжо суцэльнае гаўно.

24 ліпеня 1999
(«Крыніца», 58, 1—2000)

* * *

Трэба цешыцца з таго:
Здрада мае нюх сабачы...
Бог паможа, хоць яго
Сапраўды, ніхто не бачыў.

Еўрапейскае свято
Зможа ўсё, чаго й не зможа;
Будзе так, як і было —
Нам нябачнае паможа.

24 ліпеня 1999
(«Крыніца», 58, 1-2000)

* * *

Ты мне даводзіў: «Досьць ве́ршаў,
Пра ўсё ўжо класікі сказалі...
Занятак знойдзэм цікавейшы —
Цягаць валізы на вакзале!

Ці ж мы з табой паэты, браце?!

«Гаспода», «Прошча» — толькі назвы.
На нашым адраджэнскім свяце
Я прытаміўся ў рыфмы бразгаць!..»

Казаць — казаў ды так не думаў
І пад заснежанаю елкай
З купалаўскім відущчым сумам
Мяне ты частаваў гарэлкай;

І думаў, пэўна, пра магчымасць
Пісьма інакшага і рытуму,
Як і пра тое, што злачынна
Паэзія трymае брытву;

Што ўсе бяздомнікі ў дарозе
Тужліва мараць аб начлеze;
Што добра п'еца на марозе
І цёпла ў беларускім снезе.

* * *

Ты вернешся, заўважаны туманам,
І ўбачыш Менск інакшы, як у сне...
Гучацьме не аркестр, а знэрвавана
Гучацьме школа ў пішчалаўскім акне.

Усцешыща душа твая павінна,
Застаўшыся спакойнаю душой,
Што Беларусь — цудоўная чужына,
Што Беларусь павінна быць чужой.

1 жніўня 1999
(«Крыніца», 58, 1-2000)

27 ліпеня 1999
(«Крыніца», 58, 1-2000)

* * *

Сваё апошняе каханне,
Незразумелае такое,
Аддаць магчыма за жаданне
Жыць, як парнасец, у спакоі.

Няма найлепшага нічога
За гэта светлае трывненне,
Калі крыштальная трывога
Цалуе руکі і калені;

Калі збіраешся пакуты
Ад радасцяў быльых адрозніць,
Тады не дзенеўшся нікуды
І будзеш маладосці помсціць;

Калі, як вір, у цемры ночы
Цябе шукае позірк нейчы,
Тады радзімы голас воўчы
Усё адно што чалавечы.

12 верасня 1999
(«Крыніца», 58, 1-2000)

* * *

Усё згадаеш, едуchy ў Варшаву,
І ўсё забудзеш, едуchy назад,
І слава, непадобная па славу,
Сплыве за беластоцкі далягляд...

Як добра зноў убачыць Камароўку,
Калгасную бразілю нябес —
Купіць алей і доўгую вяроўку,
Даўжэйшую за самы доўті лес;

Ісці, не заўважаючы палацы;
Тануць, не заўважаючы раку, —
Як хораша душу сваю на шпацыр
Выводзіць на сабачым ланцужку.

1 сакавіка 2000
(«Літаратура і мастацтва»
11 жніўня 2000, № 32)

* * *

Калі Вярсілаў разаб'е ікону,
Тады й пачнеша бальшавізм душы.
Скажы пра гэта Госпаду і трону,
А лепей — уцякай і не кажы;

Чытай Галчынскага, і ён паможа
З марознай паліцэйскай стараны
Вясёлае наладзіць падарожжа
У файнную фарляндью вясны...

Неверагоднае чароўна цешыць,
А верагоднае — бліжэй да зла,
Цябе журбота дротам апляла,
Як слаўна часам з дроту выгнуць вершык!

10 сакавіка 2000
(«Літаратура і мастацтва»
11 жніўня 2000, № 32)

* * *

Жыць можна скрэзь — у пінсках і баранях,
І ў хельсінках таксама можна жыць,
Калі на вочы цымнага выгнання
Сляза балтыйская бяжыць;

Жыць можна скрэзъ...
Але найболей трэба
Туды імкнуцца, дзе вада — вада,
Віно — віно, а неба проста неба,
І сэнс бяды не страціла бяды.

7 красавіка 2000
(«Літаратура і мастацтва»
11 жніўня 2000, № 32)

* * *

Пакут няма. Есць успаміны.
І ў кожны спомін-успамін
Сябры з'яўляюцца пустымі
І зраднымі ўсе як адзін.

І ад такой вялікай чэсці
Не знаеш, як ім дагадзіць:
Ці іх на Іматру павезці?
Ці на парог іх не пусціць?

8 красавіка 2000
(«Літаратура і мастацтва»
11 жніўня 2000, № 32)

* * *

Мне пра Усходдзе забыць не даюць,
Толькі прачнуся — паведамляюць
Колькі ядуць там і колькі там п'юць,
Колькі страляюць і дзе забіваюць.

Ты, эмігранцкі пільнуючы хлеб,
Жыць навучыўся ў маўклівым палоне;
Кроў твая руская — волга ды стэп —
У беларускай ніяк не патоне.

25 красавіка 2000
(«Літаратура і мастацтва»
11 жніўня 2000, № 32)

Да журбы дакранайся, нібы да жалеза;
Языком выщалоўвай марознае шкло,
Разумеючы простае: тое паэзія,
Што ніколі паэзія і не было.

Што ні ёсь — усё добра, усё мае рацыю,
І пад каменем кожным гадзючыща вёрш...
Ты — паэт камарына-слязлівае нацыі
За здароўе сваё вочат п'еш!

Пі, закладнік сваёй дабрыні з'алкаголенай,
Пі на зайдзрасць падонкам, няздарам усім —
Ты застаўся. А ім? Не застацца ніколі ім
Ні паэмай, ні вершам, ні словам жывым;

Пі, усё безназоўнае любячы, помнячы,
Цень Купалы вітаючы прошчай сваёй...
Як цудоўна — паэтам так сумна на поўначы!
Як цудоўна — жалеза лагодзіць журбой!

30 красавіка 2000
(«Літаратура і мастацтва»
11 жніўня 2000, № 32)

На Беларусі зоркі,— слёзы Бога...
Яны цякуць у кожную душу.
Ніколі ў гэтых зорак і нічога
Я не прасіў, а сёння папрашу:

Народжаны паэзіяй начною
І створаныя музыкай начной,
Жывіце, зоркі, ярка нада мною,
Да раніцы жывіце нада мной.

І вечнасці надзейныя манеты
Вы не шкадуйце творцам на зямлі,
Каб гэтымі манетамі паэты
Сваё трыванне аплаціць маглі;

Каб здолелі свае прамовіць оды,
Настроіць ліры на высокі лад
У гонар той нябеснае свабоды,
Якою поўны слёзны ваш пагляд.

І каб выгнанніку было нягорка;
І каб яму сярод чужынных зор
Адна свая заўжды свяціла зорка
І клікала сюды, дзе родны двор...

Хаваючыся ў ранішніяй магіле,
Вы абяцайце кожнаму і ўсім,
Што вечарам ізноў на небасхіле
Раскінече бясконцы свой кілім,

2 траўня 2000
(«Літаратура і мастацтва»
11 жніўня 2000, № 32)

* * *

Цыгарэта супакойвае,
Кропля алкаголю
На вясёлы спеў настройвае,
Пазбаўляе болю.

Можна ратавацца вёршамі,
Больш нічым... Жыві ў самоце,
Навакол якой — тутэйшыя,
Людзі на балоце...

24 траўня 2000
(«Літаратура і мастацтва»
11 жніўня 2000, № 32)

* * *

Хай будзе так, як будзе,
А будзе так, як ёсць,—
Таму шануй адлюддзе,
Шчаслівы ягамосць;

З лянатую цудоўнай
Ляжы, адпачывай,
Уцяміўши раптоўна:
Дзе ложак --- там і рай.

19 ліпеня 2000
(«Літаратура і мастацтва»
11 жніўня 2000, № 32)

Маўчанне — адзенне душы.
Ты ведаў пра гэта, мой дружка,
Аднак жа не здолеў, не здужаў
Стаяць пры маўклівым крыжы
І, нібы засохлую ружу,
Ты скінуў маўчанне з душы.

Што будзе далей, пакажы —
Якое цябে частаванне
Чакае ў халодным тумане
На мілай калгаснай мяжы:
І хлеб, і віно, і адхланне?!

Ці камень у крэўскай дзяжы?

Што ведаеш... Не, не кажы.
Я сам усё ведаю гэта —
Дзіцячая доля паэта,
Як стог, патанае ў імжы,
А часам усім белым светам
Зazzяе на фінскім нажы.

15 жніўня 2000
(«Літаратура і мастацтва»
27 ліпеня 2001, № 30)

Пакінь пакінутае назауседы
І заставайся з тым, чаго няма,
І пад страхой балотнае гасподы
Душу цвялі жанчынамі дзвюма.

У першай — той, з якою гора — гора,
Жыццё — жыццё з лагоднай просьбай: «До...»
Жыве твая лянівая прастора,
Жыве тваё стараннае нішто...
Яна, — цябে спавіўшы ў разуменні,
Адчуўшы попел у тваёй цвяльбе,—
Перад іконным ценем на калені
Апусціцца і выплача цябে.

Другая ж — паланянка маладосці,
Высокая балочым хараством,
З'яўляецца як меліяды ў госці
І застаецца меліядным сном.
Яе дыханне рызыкай тутэйшай
Гартае крэматорны твой раман
І пакідае на старонцы першай
Касметыкай напоены цюлыпан.

А на апошній, што яшчэ напішаши,
Здаецца мне, паэзія сама
Падказвае з парнаскага надвышаша:
«Душу цвялі жанчынамі дзвюма...»

4 верасня 2000
(«Літаратура і мастацтва»
27 ліпеня 2001, № 30)

* * *

* * *

У Менску — людна, гнойна, позна;
Тлум у трамвайнай чарадзе.
Нібыта ля млына завозна,—
Няма каня паставіць дзе.

Вось ты й прыехаў... Пакрыёма
Табе адкрылася, васпан,
Што Беларусь і там, і дома
Зайжды — купалаўскі курган.

21 верасня 2000
(«Літаратура і мастацтва»
27 ліпеня 2001, № 30)

Падае снег
У душы як і ў полі;
Падае снег,
І нікога няма;
Падае снег,
Як не падаў ніколі.
Сам ты — у свеце,
І воля — сама.

Сам ты — у свеце,
У звыклай патолі.
Смерць і жыццё
На дарозе адной.
Падае снег,
Як не падаў ніколі.
З воляй жывеш,
Як з апошняй віной...
Дык жыві — грыйзі, смакчы
Бурачок ці перчык
І на памяць завучы
Мой палескі вершык:

Робіш нешта — дарабі
І не плуй на прыпек;
Калі весела — не пі,
А як цяжка — выпі.

26 істапада 2000
(«Літаратура і мастацтва»
27 ліпеня 2001, № 30)

* * *

Даляры памяняць на сон
І спаць, калі магчыма гэта,
Да крыку ранішніх варон
Над беларускамоўным гета.

А немагчыма, дык не спаць;
Купалу згадваць, што ў гатэлі
Край лесвіцы ўбачыў пяць
Сухіх пялёсткаў... Імартэлі...

27 лістапада 2000
(«Літаратура і мастацтва»
27 ліпеня 2001, № 30)

* * *

Маеш тое, што хацеў;
Маеш тое, што жадаў...
Ты ляцеў і — даляцеў;
Падаў ты, але не ўпаў!

Можаш напісаць аб тым,
Як застаўся ты ні з чым,
Бо прывёў з другіх двароў
У свой двор благіх сяброў.

І таксама пра жанчын —
Слова, сказ, абзац адзін,
Што жанчыны і сябры —
Капаплянныя дары.

А не хочаш — не пішы,
Захавай спакой душы
І ў міфалагічны сцень
Адпраўляй свой кожны дзень.

Каб узнікнуў сцень такі,
Прачытай на сон радкі:
«Скрыпам выў яловы плот,
Хохлік бегаў ля варот».

26 студзеня 2001
(«Літаратура і мастацтва»
27 ліпеня 2001, № 30)

* * *

Добрая няма нічога,
Кепскага таксама.
Добрае адно — дарога,
І туман, і яма.

Кепскае — дарога тая ж,
Але ў бок зваротны...
У тумане заблукаеш,
Толькі яме родны.

*27 студзеня 2001
«Літаратура і мастацтва»
27 ліпеня 2001, № 30)*

* * *

Смецце павінна быць там, дзе смецце.
Зоркі павінны быць там, дзе зоркі, —
А на дасвецці, а на дасвецці
Водар спакою павінен быць горкі...

*28 студзеня 2001
«Літаратура і мастацтва»
27 ліпеня 2001, № 30)*

* * *

Яшчэ крыху і больш ужо не трэба...
Дно падзяліла неба напалам,
І ты застаўся ў той прасторы неба,
Дзе свята не пакінута багам.

*29 студзеня 2001
(«Літаратура і мастацтва»
27 ліпеня 2001, № 30)*

* * *

Смутак агорне — кветкі рві,
Кветак не будзе — траву;
Як выпадае, так і жыві,
І не схіляй галаву.

*30 студзеня 2001
(«Літаратура і мастацтва»
16 лістапада 2001, № 46)*

* * *

Не спяваць, а дакранацца
Голосам да нематы,—
Вось адзінае мастацтва,
На якое здатны ты.

І ў душы, нібыта ў полі,
Відната як пекната,
І становіцца паволі
Роднай мовай немата.

Так і быць яно павінна,
Тут — ніякае бяды,
Цвет люлююць на галінах
Моўчкі майскія сады;

Моўчкі сонца палымнее
На маўклівы крыж дарог...
Беларусь маўчаць умее
Гэтаксама ж, як і Бог.

27 лютага 2001
(«Літаратура і мастацтва»
16 лістапада 2001, № 46)

* * *

Вярнуўшыся, не заставайся...
І гэта зразумець ільга,
Калі атручаная вальсам
Канае венская туга.

«Вярнуўшыся, — кажу табе я,—
Знікай у той жа міг ізноў,
Бо здрадай жывіцца надзея
Чужых і нават гэтых слоў...»

Вяртацца трэба не сабою
Цяпे рагнім, а маладым,
Што вершаванаю журбою
Умеў пускаць у очы дым...

Далей, далей — ад успамінаў,
Бліжэй, бліжэй да навіны,
Што мары ўсе твае і спы
Адна ўпрыгожвае лсанчына.

27 лютага 2001
(«Літаратура і мастацтва»
16 лістапада 2001, № 46)

Сябе даслухаць немагчыма,
Як і застасца без сябе...
Ідзі халоднаю лагчынай,
Лёд ахвяруючы ступе.

Зіма наперадзе. Прастора
Згалелых вішняў і сініц.
Узыдзе сонца, нібы гора,—
Ды перад ім не падай ніщ.

Ёсць, ёсць... Калі не ўсё адхланне,
То цень яго, сінічны цень,
Стральцоўскае замілаванне:
Цень-цень, сініца! Добры дзены!..

Ёсць, ёсць.. Адзіная прысутнасць
Тваёй спадарыні, тваёй;
І хараство яе, і мудрасць,
Якімі творыцца спакой.

28 лютага 2001
(«Літаратура і мастацтва»
16 лістапада 2001, № 46)

Простае доўжынца проста,
Дзейснае доўжынца дзейсна...
Там, дзе квітнела сяброўства,
Там расквітнела зладзейства.

Цвет у зладзейства чырвоны,
Быццам у дзікай шыпшины;
Пах у зладзейства кухонны —
З духам магільнае гліны.

Але з найбольшых прыкметаў —
Тая, што дзеля мастацтва
Сумам вялікіх паэтаў
Любіць яно забаўляцца.

З гэтага што вынікае?
Пэўна, нічога благога...
«Злодзей-паэт» вас кахае,
Вы — не кахайце такога.

14 сакавіка 2001
(«Літаратура і мастацтва»
16 лістапада 2001, № 46)

* * *

Калі надумаеш, захочаш...
Не лезь адразу ж у пятлю, —
Зірні сабе самому ў вочы;
Скажы сабе: «Цябе люблю...»

Калі такое не паможа,
То на падлозе паляжы,
І холад вытаптаных дошак
Палёгку дасць тваёй душы.

Калі не дасць — не ярся вельмі,
Цыбулю з бульбаю паеш,
Пасля відзёлкай на патэльні
Вясёленыкі надрапай верш:

«Хочаш, браце, мякка спаць
І смактаць канъяку,
Дык умей тады лізаць
У начальства сраку...»

І хоць пакінуты задусе,
І хоць бядоты цераз край, —
Ні там, ні тут, на Беларусі,
Сабе вяроўку не сукай.

8 красавіка 2001
(«Літаратура і мастацтва»
16 лістапада 2001, № 46)

* * *

Здаецца, нічога не будзе
З таго, што ў пясок адплыло, —
Хіба што душа ў перапудзе
Хоць нейкае знойдзе свято.

Яна пасмялее на момант
І тут жа — у родненыкі страх
Абрынецца з радасным громам
І крыкам: «Я — дома! Я — дома!
Я зноў у халопскіх кустах!»

28 чэрвяц 2001
(«Літаратура і мастацтва»
16 лістапада 2001, № 46)

А для цябе і ў творчым раі
І ў пекле (сцішна і нязменна!)
Не пашкадуе, не схавае
Сваёй атруты гіпакрэна.

З дзяўочых вуснаў — дзіўны верад —
Плыве ў душу кармінны яд...
Вачыма ты глядзеў наперад,
Але душой заўжды назад.

Няма злачынства. Пакаранне
Заўсёды ёсць, як і было.
Стараннай старасці змярканне
Звіло ядвабнае сіло.

На недачытанай старонцы
Пустога вусцішу яснота,
І, нібы жнейка тая ў сонцы,
З тупым сярпом ідзе пустубта.

30 кастрычніка 2001
(«Літаратура і мастацтва»
16 лістапада 2001, №46)

Адбылося такое — ты толькі што прыехаў, і
я чакаў цябе на людным праспекце каля
«Іспанскага кутка».

Стаяў у празрыстым змроку вераснёўскага
вечара і думаў пра ўсё адначасна.

Мая адметнасць: думаць пра ўсё адначасна.

Пра нешта значнае, што ўяўляеща знач-
ным, і пра нешта мізэрнае, што здаецца
мізэрным.

А то й зусім — ні пра што.

Дарэчы, думаць «ні пра што» — неабходная
ўмова, каб адчуваць сябе паэтам...

Крапаў дожджык, і ў ягоным суцішаным,
ледзьве чутным, крапанні ўзнікала аддаленая
постаць.

Пацалунак ценю.

Літара паветра.

Кроза памыснаці.

Гэта была дзяўчына, гімназістка.

Знаёмы з ёю, я не знаю пра яе нічога.

Пэўна ведаў хіба што адно — з усіх існых
еўрапейскіх местаў найбольш ёй падабалася
Прага:

Ты ў Менску, юная пражанка,
У сум скарынаўскі мяне
На цэллы дзень прыводзіш ранкам
І пакідаеш, як у сне.

А вечарам мяне ты будзіш
І кажаи, сейшы ля акна:
«З табою ў Менску разам будзем,
А ў Празе буду я адна...

Я чытаў гэты рыфмаваны жарцік; чытаў шэптам, каб ніхто не пачуў і не пасмяяўся з мяне.

Мне было няўтульна, нават колка, нбыта маю шыю абвівала шыпшынавая галіна, і я, каб супакоіцца, мусіў быў спадзявацца на тое, што заўтра ўсё ж пракажу:

— Ты слайная. Іншы напіша для цябе іншыя радкі, больші пранікнёныя і сур'ёзныя, і, магчыма, стане тваім каханым. Ведай, самыя лепшыя мужчыны — паэты...

І ў гэтую ж хвіліну на праспекце Скарэйны ўбачыў мілаглядную красуню.

Калеку!

Яна ішла, кульгаючы, праста на мяне. Абязвеченая неферці.

Адкрыты змест беспараднасці. Надламаная жалейка. Лебедзь на лёдзе...

Я не быў з ёю знаёмы, але ведаў пра яе ўсё (акрамя, вядома, яе любімага еўрапейскага места)!

Я выпускціў з душы нітку празаічнага часу, таму апынуўся ў той турэмнай прасторы, дзе размаўляць ільга толькі на мове пакутнага крыку.

І роўна столькі, колькі доўжыўся гэты крык, я не думаў пра цябе, пра твой нечаканы прыезд...

Прыгажуния кульгавая — хто ты?.. Адкуль?..
У цябе за плячыма адчаю хатуль,
Горб няверы ў душы, як на шыі пятля...
І якая ты зблізу, такая й здаля.

У касе залацістай заціх васілёк,
Нібы лётаць змарыўся начны матылёк,
А на вуснах тваіх — і майчанне, і боль...
Скрыпка змоўкла, і пахне адно каніфоль.

У вачах — вышыні надалтарнае страх,
Што відочны пры свечках, а не ліхтарах!
У руках — летаргічна пяшчота жыве.
Хто абудзіць яе?!. Хто яе пазаве?!

Ты па Менску ідзеши — не таму, каб ісці,
Ты па Менску ідзеши, каб збавенне знайсци
І застацца пры ім, і забыцца пры ім,
З прыгажосцю сваёй і калеітвам. сваім...

Знебылася ў бясконцай дзяячай журбе,
І дзяякоўства тваё, як атрутна табе,
І дзяячасць твая не на ўцеху, на здзек...
Гэта, пэўна ж, на здзек, калі цнота навекі

Твой жывот — гэта ластаўкі захад і ўсход;

*Суламіце на зайдрасць твой лёгкі жывот,
Бо не проста пішаніца — карункавы свет,
І не проста лілеі — балетны букет.*

*Твае грудзі — маланка з агнямі двумя,
Для якое шчаслівага неба няма, —
Толькі дол, толькі змрок... А няроўны твой крок
Ад Нацбанка — сюды, дзе «Іспанскі куток».*

*«Добры вечар, спадарынья... Дайце руку...
Будзе добра нам тут, у «Іспанскім кутку»...
Ды ў адказ усё тое ж — маўчанне і болль...
Скрыпка змойкла, і пахне адно каніфоль!»*

Уласнік рызыкоўных метафар, якія ўжо адвыклі ад звыклае прасоды; збіральнік тэлефоннага шуму, якім поўная ракавіна стомленных нерваў; уладальнік сыпкае калекцыі журналісцкага пылу, які нават ад маленъкае слязіны імгненна ператвараецца ў гразь...

Словам, ты нарэшце з'явіўся, затулены ў нейкі рыжы фінскі балахон.

Твая гаматная (зручная для дарогі!) апранаха сведчыла, што ты яшчэ й вандроўнік, які ўжо даволі надыхаўся сграчаным спакоем.

Мы не бачыліся сем доўгіх месяцаў, а гэта ж не сём доўгіх дзён.

Каб не бачыліся нейкі там тыдзень, то, пэўна ж, я тут жа пачаў бы апавяданц пракашаслівую гімназістку і кульгавую красуню.

І ты таксама ж загаварыў бы аб нечым падобным.

Аднак разлука далася-такі ў знакі: мы дру́га не размаўлялі як паэты, таму гаворка наша адразу ж набыла паэтаграфічныя рысы:

...не трэба чытаць тыя кнігі, да старонак якіх прысохлі сцябліны, лісце, пляёсткі, бо такія кнігі пахнуць смерцю маленства...

...лепей за ўсё кры́удзіць саміх сябе, змалку шукаць тое золата, якога няма, і прачынацца там, дзе ніколі мы не жылі...

...дзякую Богу, што мала пішам, што атрамант наш сухі і што пад нашымі заходнебеларускімі калыскамі ўсё яшчэ пацукі грызуць алфавіт...

З лютага 2001
(«Літаратура і мастацтва»
27 ліпеня 2001, № 30)

III

Месца нараджэння мае большы сэнсавы знак, чым год нараджэння, і таму Віфлеем велічнейшы за год нулявы, а, скажам, Вязынка — за 1882 год.

Месца нараджэння пераважна даміне над народжанымі ў яго межах людзьмі.

Зрэдку яно роўнае ім (прыклад: Фларэнцыя і Дантэ).

А часам ягоны маштаб зусім сціллы, і яно тады несузымернае з асобай народжанага: як той жа Віфлеем з Іусам Хрыстом ці як тая ж Вязынка з Янкам Купалам.

У майм выпадку вяршэнства месца нараджэння відавочнае, бо год майго з'яўлення на свет, 1957-мы, гэтак жа небагата што значыць у параўнанні з Давыд-Гарадком, як небагата што значу і сам я ў параўнанні з тым жа Давыд-Гарадком.

Так, маё жыщё пачалося на Гарыні ў Гарадку Давыдавым, і не нейкая там запамінальная дата, гістарычна падзея, прыватнае здарэнне ці букет пачуццяў, а менавіта сам Давыд-Гарадок стаў маёй першароднай тэмай.

З дзяцінства геаграфічныя вобразы ўспрымаліся мною як вобразы творчыя, таму пазнейшыя мае тэксты — гэта перш за ўсё вынік шчаслівай геаграфіі.

Трэба сказаць, што Давыд-Гарадок у сваёй абсалютнай прасторы не ўвайшоў у мае кнігі,— і не мог, вядома, увайсці.

Мы любім неба, аднак жа ўсяго неба не бачым.

Але калі ў маіх кнігах і ёсць нешта ад лірычнай цярплівасці (да слова сказаць, не люблю лірычнае буйнства!), то цярплівасць гэтая цалкам давыд-гарадоцкая...

Я гадаваўся паблізу рэк і рачулак, ад якіх мяне, як ад вялікай небяспекі, напачатку абачліва асцерагалі.

Прычына была звычайная — я, адно дзіця ў сям'і, аднойчы ледзьве не ўтапіўся.

Выратавала маці.

Пазней знаёмая цыганка за кошык бульбы наваражыла ёй:

— Любачка, сын твой мусіць баяцца вады...

I вось гадоў да дванаццаці мяне й палохалі гэтай страшнай пачвараю — «Вадой».

Ды я асабліва не палохаўся і нават не засмучаўся, што іншым дзецям дазвалялася бываць каля глыбокай вады, а мне — не давалі там быць.

Не выходзячы за хортку¹, я знайшоў сабе суцяшальны занятак у сваім двары: натхнёна пералічваў найменні давыд-гарадоцкіх рэк.

Я нібыта марыў уголас, марудна вымаўляючы: «Прыпяць, Вятліца, Сешка, Старык, Лукі, Копанец, Рубэлле, Язда, Молака, Касерка, Вірок, Саманюкоў Роў, Бутня, Чартарыя (яна ж — Няволя, і яна ж — Няпраўда).

А яшчэ я шаптаў: «Возера Чаква... Возера Воўчэ...»

Я называў самому сабе імёны жывых і мёртвых рэк і азёраў, і яны, гэтыя імёны, гучалі

¹ Хортка - веснічкі

таямніча і адначасова проста, і самай блізкай па
гучанні была, вядома ж, Гарынь...

Гарынь, — калі падрос і займеў ад бацькоў
большую свабоду,— вабіла наймацней.

Плаваць або лавіць рыбу я не любіў; любіў
стаяць і с л у х а ц ь.

Стаяць жа на гарынскім беразе і слухаць —
асалода найвялікшая.

Асабліва тады, калі цябе ніхто не бачыць, і
ты адчуваеш гэта, што цябе ніхто не бачыць.

А раз так, то цябе бытчам і няма, а ёсьць
толькі твой слых, і ёсьць паблізу жнівенськія
гароды і неўгамонныя крычкі²...

— Учора такая швайка³ таўканула⁴, але каб
жя яна галавой наляжыла!

Раптоўны гудат пяціслінай «Стралы»⁵ заг-
лушае далейшыя слова засмучанага вудара, і
табе ўжо не ўцяміць, што ж такога паганага
зрабіла яму гэтая гарынская швайка.

Грыміць ланцуг — нехта збіраецца плысці,
адмыкае дуба; раскоціста гупае ясеневы пранік
— у бліжэйшым двары на разасланым радне
аббіваюць сухую мяцёлу і курортнікі⁶; пад
навіссю густога лазняку, драбнаватае ліске
якога ўжо кранута восенськай жоўцю, куры
дзяўбуць нерухомага рака; на паверхню вады
выскоквае — скідаецца, як кажуць вудары, —

² Крычкі — малыя рачныя чайкі.

³ Швайка — шчупак.

⁴ Таўканула — узялася, клюнула.

⁵ «Страла» — лодачны матор.

⁶ Мяцёла, курортнікі — давыд-гарадоцкія назвы кветак

ладная рыба; ніяк не можа прыбіцца да берага
буслінае пяро.

Гэтай парою флёксы, бяссмертнікі, астры,
салльвія, цыння і петунія ўсё яшчэ прывабныя, а
коўрыкі, валошкі і шольсія ўжо змарнелі.

І як тут не зразумець, што толькі кветкі — і
найперш кветкі над Гарынню — могуць
найрадней пераканаць: белае — не зусім белае, а
чырвонае — не зусім чырвонае...

Гэтак жа, як назвы рэк і азерау, мяне краналі і назвы тых кветак (менавіта назвы, а не самі кветкі!), тых красак, што кожнага году квітнелі (і квітнеюць) вакол хаты на нашым пляцы.

Асабліва падабалася ўслед за маці пра-
казваць: кампанула, кларкія, меліса, календула,
лемезія, аквілегія, вербена, алісум, малопія,
ібірыс, мальва, пірэтрум, гадэцыя, ляўконія,
балзаміна, хрызантэмы, радзіолусы, маёры...

Нібыта загалоўкі вершаў, прачытваў квет-
кавыя найменні на цікетках⁷, і трэба думаць,
што якраз цікеткі — гэтыя малаяунічныя драўня-
ныя старонкі — і былі маёй першай самастойна
прачытанай кніжкай.

Калі б я не стаў пісьменнікам, то хутчэй за
ўсё стаў бы васняніком — гэта значыць, летам
вырошчваў бы, а вясною (па-давыд-гарадоцку:
весною, адсюль і назоўнік гэты — васнянік)
прадаваў бы насенне кветак і гародніны.

Словам, рабіў бы тое, што робяць амаль усе
давыд-гарадчукі.

Але ці быў бы я ўдачлівым гандляром?

Мяркую, што не, бо з маленства ў маёй
душы слова перамагала лічбу.

Лічбы ж, асабліва большыя за двухзначныя,
наогул апускаюць маю душу на дно неадольнага
суму...

Вельмі рана я зразумеў, што само па сабе
слова цікавейшае за лічбу, падзею, за любую
авантурную прыгоду, а ў супадзі літар і гукаў
тоіща нейкае іншае жыщё.

Таму назвы рэк, азёраў і кветак, як і гістарычныя назвы давыд-гарадоцкіх мясцін —
Радзічы, Мэльнікі, Кодак (гэта мая родная
вуліца), Камора, Каралін — уздзейнічалі на мяне
магічна, а гучанне асобных слоў — віялка⁸,
какоры⁹, копка¹⁰, крэзэнт¹¹ — наогул утварала
казачную асалоду...

⁸ Віялка — шуфлік, зроблены з вярбы ці алешины, для вымівання з лодкі вады.

⁹ Какоры — дубовыя дугі ў лодцы (аснова), да якіх прыбываюцца сасновыя дошкі.

¹⁰ Копка — маленькае паглыбленне ў печы.

¹¹ Крэзэнт — кухонная шафа

⁷ Цікеткі — адмысловы жывапіс; мяляванне кветак і гародніны на фанерынках з мэтаю рэкламавання кветкавага насення і насення гародніны. Мастакоў, якія ў Давыд-Гарадку займаліся такім жывапісам, называлі цікетачнікамі.

IIIтотод з 13 на 14 студзеня, на Шчадрэц,
мяне кожны раз па-новаму ўражлівалі Конікі —
іхняе ўбранне, маскі і песня пра залатую
сасонку; вельмі ўзрушала сама карціна іхняга
з'яўлення...

Па ўсіх кутках места амаль адначасова па-
чынаюць гусці паляўнічыя рогі; пачынаюць
іграць гармонікі, працягла бухаць бубны і
звінець званочки.

Яшчэ хвіліна — і набліжаецца тупат маладых,
нястрымных ног, і з каляровай завеі
(менавіта каляровай, бо мноства фарбаў умо-
мант ажывае ў гэту ноч) вылётваюць яны —
Конь, Чорт з дзеркалом, Смерць з драўлянай
касою, Бусел з доўтай чырвонай дзюбаю,
Мядзведзь, Воўк, Дзед, Баба, Баран, Казёл і
Скарбнік.

Гэта й ёсьць давыд-гарадоцкія Конікі!

Яны скачаюць, робяць прычворы¹², забягаю-
юць у кожны двор і пад вокнамі, што
ўпрыгожаны ласіцамі¹³ і элекрычным святлом,
плююць:

*Там стаяла сосна,
Тонка, высока —
Шчодры вечар.
Тонка, высока,*

¹² Рабіць прычворы — дурэць, жартаваць.

¹³ Ласіцы — узоры на шыбах ад марозу.

*Рэшатам¹⁴ шырокая —
Шчодры вечар.
А на той сасонцы
Залата карыца,
Шчодры вечар.
Залата карыца,
Царская расіца —
Шчодры вечар.
Ой, ды наляцелі
Райскія птушкі —
Шчодры вечар.
Ды туую карыцу
Узялі пазбівалі —
Шчодры вечар...*

Далей Конікі спявалі пра маладую Ганьку ці
маладую Вольку (звычайна выгуквалася імя
дачкі гаспадара дома), якая пазбрала з долу туую
залатую кару ў рукавок і панесла яе да бацькоў.

Бацькі ж загадалі йсці да залатара і прасіць
яго, каб зрабіць з кары тры залатыя пярсцёнкі —
першы пярсцёнак на змаўлянне, другі на
вянчанне, а трэці - каб «...на пасадзе сесці,
пірага з'есці!..»

Пад канец песні Скарбнік аббіваў з чобатаў
снег, гучна тупаючы ў ганак, ішоў у хату па
грошы...

¹⁴ Рэшата — тут у сэнсе: кроня дрэва.

Назвы кветак, рэк, азёраў, вуліц, маляўнічы цікетачны змест і кірмашовы тэатр Конікаў — элізіум майго самавыхавання.

Але найболыш я любіў слухаць.

Схаваўшыся, любіў падслухаць раптоўнае слова, прымайку, а калі шанцевала — апавяданне.

Часам у такіх вусных апавяданнях жыла тая жыццёвая непрыдуманаасць, якая зазвычай даражэй за любое кніжнае вынаходніцтва.

Усё на тым жа гарынскім беразе аднаго разу пачуў лодачнага майстра, які жаліўся другому майстру — бондару; і не проста пачуў, а, маючы ў кішэні сшытак з алоўкам, спешна занатаваў такую характэрную для Давыд-Гарадка гутарку:

— Васенько мой дарагі,— гаварыў лодачны майстар,— мае ж дубы, як і твае бочки! Хоць на дзіфіляду¹⁵ з імі езд! Неўкочын¹⁶ альшанцы¹⁷ мне за колішнюю работу дзяякавалі... А тут адзін дурань па-свойму падзякаваў (лодачнік называў прозвішча «дурня»). Так падзякаваў, што мне альшо мотошпо стало! Летась я зрабіў яму дуба. Хвацкі дубок выйшаў, хвайны такі, на дзеўяць аршынаў!.. Зрабіў і кажу: гроши браць не буду, адробіш канём, узарэш мае соткі. Дык ён і ўзараў! Камлыжын такіх плугам навярнуў, што й ціх яго голаў знае! Бульба й да пакроваў не вуйшла б! Мусіў я з жонкай і сынам усё жалязнякамі перакапаць... Награкаліся¹⁸, не дай ты госпадзі божэ... Гэто так ты аддзячыў за тое, што я з цябе гроши не ўзяў?! — кажу яму. А ён мне ў очы: гаўняная твая лодка була!.. Так і сказаў мне, Васенько мой дарагі...

¹⁵ Дзіфіляда — парад

¹⁶ Неўкочын — не так даўно

¹⁷ Альшанцы — жыхары суседній з Давыд-Гарадком вёскі Альшаны.

¹⁸ Награкацца — вельмі стаміща

— Плюнь на яго, ты ж майстар, а ён партач!
— паважна адказаў Васенько-бондар.

Хвіліну памаўчалі, паплявалі ў ваду.

— А пазалетась каля Шкодзінай кручы я вясло згубіў, — зноў загаварыў лодачны майстар, — сено на маторы вёз, а вясло зверху ляжало. І не згледзеў, як ляслуло. Прыйстаў да бера га, а вясла няма. Я туды, я сюды. Няма і ўсё тут. Хоць гвалт крычы. Ажно мяне за сэрца ўхапіло, Васенько мой дарагі. Таке вясло хвацкэ було!

— Хоць на дзіфіляду з ім ідзі? — спытаў, не ўсміхнуўся, бондар...

— Хоць на дзіфіляду! — даверліва згадзіўся майстар.

І зноў загаманіў аб нечым сваім, а праз які момант ледзьве не выкрыкнуў, вядома ж, зусім не дбаючы аб tym, ці будзе стасавацца з раней нагавораным гэты ўсхвалявана-пasseісцкі вокліч:

— А коліс колькі рыбы було, няшчасце яго знае!

— Так, рыбы було свет¹⁹ — падтакнуў Васенько-бондар.

— І ўсяго масушча 20 було!

— Так, було...

— А якія мой бацько чобаты шыў! Хоць на дзіфіляду ў іх ідзі, Васенько мой дарагі...

Злоўле нае апавяданне.

І я вельмі рады, што яно засталося на маёй паперы.

Гэта пасля ўжко, калі вучыўся ў Літаратурным інстытуце, атрымаў прафесійную падраду: запісваць трэба амаль усё.

А ў Давыд-Гарадку ніхто мне таго не раіў, неяк сам уцяміў: трэба заўсёды мець пры сабе аловак.

І вось, як нешта ўдала знайдзенае, шчасліва перачытваю: «А якія мой бацько чобаты шыў!» — і ўспамінаю, што мой дзед Мікалай таксама шыў чобаты і аднойчы паказаў мне адну са сваіх шавецкіх прылад:

— Запомні, Лёня, гэта фумель.

— Фумель! — здзвіўся я і на лемантары пад партрэтам Хрущчова (у памяці засталося, што якраз усё так і было) накрэсліў чырвонай малёўкай²¹ гэтае загадкованае, а пасля дзедавай навукі — зразумелае слова.

Ад яго ж, дзеда Мікалая, прыйшла ў мае школьнія занатоўкі і такая хатняя мудрасць: шылам у хлеб на поруць!

А ходзячы ўслед за бабай Просяй, як цукерку ў залатой паперцы, падхапіў і не выпусціў:

¹⁹ Свет — тут у сэнсе: шмат.

²⁰ Масушча — вельмі шмат.

²¹ Малёўка — каляровы аловак.

— Як галава баліць, то й на белай падушцы
баліць, а як не баліць, то й на голым улоне
здаровая...

Баба Прося жыла на Альшанскім шляху, і
вокны яе хаты якраз выходзілі на Савічыкаў
магазін.

У Давыд-Гарадку кожны ведае гэту краму.

Аднойчы мяне паслалі туды па цукар, і ў
доўгай «колейцы»²² з вяёлых вуснаў нейкай
гарадчанкі я імгненна запомніў такі вершык:

*Сядзіць Пэўко на паліцы²³,
Шые боты, рукаўцы,
Што заробіць — тэ прап'e;
Прыйдзе, жоначку наб'e...
Жонка плача, лямантуе:
Хто ж мне дзеткі пагадуе!*

Усе ў «колейцы» смяяліся, прасілі цётку
чытаць яшчэ.

Не смяяўся адзін я. Я зайздросціў.

О, як мне тады захацелася, трymаючи торбу
на цукар, самому скласці нешта падобнае, каб
таксама ўсім спадабалася, каб таксама ўсе
смяяліся і каб таксама ж усе прасілі мяне
чытаць і чытаць яшчэ...

У той жа дзень я засеў за вершы.

Дома так і авбясціў:

— Складаю вершы!

Я сядзеў за сталом, хадзіў вакол стала і зноў
садзеў.

²² «Колейка» — чарга.

²³ Мнё гэтак і запомнілася: «Сядзіць Пэўко на паліцы», хоць
па сэнсу трэба, вядома ж, — «ля паліцы» ці «пад паліцай».

І так амаль да самага змяркання. Ажно бацька не вытрымаў:

— Ну, шчо?!

— Нічого! — шчыра прызнаўся я.

— Пішы, пішы... Таўкач муку пакажа...

Бацька мой, завадовы цясяль і завадовы ж васнянік,— чалавек багаты на цярплівасць і розум.

І, мусіць жа, ягоная навука пра таўкача і муку, навука пахвалы ўсё той жа бясконцай беларускай цярплівасці, мне й дапамагла.

Да ночы, як спаць класціся, я такі агораў радкоў з дваццаць у рыфму.

А назаўтра — яшчэ дваццаць, а паслязаўтра — дык зусім распісаўся.

Недзе праз месяц у школе мяне ўжо клікалі паэтам.

Як тая вясёлая цётка ля Савічыкавай крамы, я ўсё ж дамогся свайго — мае вёршы падабаліся, і мяне праслі іх чытаць і чытаць...

I чым больш я спісваў вершаванымі радкамі сышткі, і чым больш слухаў людзей, і чым больш браў на заметку пачутае, і чым больш цешыўся з назваў рэк, азёраў, вуліц, кветак, як і з хараства цікетак і святочнага свавольства Конікаў,— тым мацней мною авалодвала жаданне пакінуць Гарынь, паехаць з Давыд-Гарадка, каб ужо ў чужкым свеце вучыцца мастацкаму пісьму.

Mне пашанцавала.

Майму неадольнаму жаданню паспрыялі настаўнікі Надзея Дзмітрыеўна Васільева, Вера Пятроўна Кузьміч і Міхал Уладзіміравіч Шэлехай.

Надзея Дзмітрыеўна навучыла мяне літаратурнай беларускай мове, а Вера Пятроўна і Міхал Уладзіміравіч у лютым 1974 года пазнаёмілі з маскоўскай пісьменніцай Лідзяй Абухавай...

Роднае пераходзіла ў чужое, — мне адкрылася дарога ў Літаратурны інстытут.

І на гэтым скончылася мая біяграфія, — пачалася і па сённяшні дзень доўжыцца паятаграфія.

Біяграфія заўёды завяршаецца тады, калі роднае пераходзіць у чужое.

14 студзеня 2000
(«Крыніца», 58, 1-2000)

З м е с т

Уступ

I

«Ён пазваніў па тэлефоне 30 студзеня 1997 года...»

II

«А хто б не зваў дадому...»

«Калі атручана крыніца...»

«Застацца на парозе славы...»

«Трэба цешыцца з таго...»

«Ты мне даводзіў: «Досьць вершай...»

«Ты вернешся, заўважаны туманам...»

«Сваё апошнія каханне...»

«Усё згадаеш, едучы ў Варшаву...»

«Калі Вярслай разаб'е ікону...»

«Жыць можна скрэз — у пінсках і баранях...»

«Пакут няма. Ёсць успаміны...»

«Мне пра Усходдзе забыць не даюць...»

«Да журбы дакранайся, нібы да жалеза

«На Беларусі зоркі, — слёзы Бога...»

«Цыгарэта супакойвае...»

«Хай будзе так, як будзе...»

«Maўчанне — адзенне душы...»

«Пакінь пакінутае назаўсёды...»

«У Менску — людна, гнойна, позна...»

«Падае снег...»

«Даляры памяняць на сон...»

«Маеш тое, што хацеў...»

«Добраға няма нічога...»

«Смецце павінна быць там, дзе смецце...»

«Яшча крыху і больш ужо не трэба...»

«Смутак агорне — кветкі рві...»

«Не спяваць, а дакранацца...»
«Вярнуўшыся, не заставайся...»
«Сябе даслухаць немагчыма...»
«Простае дойжыщца проста...»
«Калі надумаеш, захочаш...»
«Здаецца, нічога не будзе...»
«А для цябе і ў творчым раі...»
«Адбылося такое — ты толькі што прыехаў...»

III

«Месца нараджэння мае большы сэнсавы знак, чым
год нараджэння...»

Дранько-Майсюк Л.

Паэтаграфічны раман: Вершы, проза. —
Мн.: Кніга., 2002 - 111 с, [10] іл.
ISBN 985-6605-11-3.

Тэма гэтай кнігі — паэт і ягоная
неадпаведнасць сацыяльнай і палітычнай
будзённасці.

Літаратурна-мастацкае выданне
Леанід ДРАНЬКО-МАЙСЮК
Паэтаграфічны раман

Галоўны рэдактар А. У. Лапцёнак
Тэхнічны рэдактар А. А. Бярозавік
Адказны за выпуск Л. С. Зубец

© OCR: Камунікат.org, 2010 год
© Інтэрнэт-версія: Камунікат.org, 2010 год
© PDF: Камунікат.org, 2010 год